🐝 עיקר וטפל: מסכמים כתבה מדעית על הדבורים

כיתה ו' | עברית – חינוך לשוני | 45 דק' | שיעור לפי מעגל הלמידה · מערך למורה

❓ איך הופכים כתבה שלמה לכמה משפטים – בלי לאבד את מה שחשוב?

עיגון בתוכנית הלימודים: הישג נדרש 5, ציון דרך עד סוף כיתה ו': "זיהוי הרעיונות העיקריים בטקסט והבחנה בין הפרטים החשובים לאלה שאינם חשובים"; הישג נדרש 2 (כתיבה), ציון דרך עד סוף כיתה ו': "סיכום של מידע ממקור אחד לפחות, כחלק מתהליך למידה". (תוכנית הלימודים בחינוך לשוני – עברית, יסודי: פרק רביעי – הישגים נדרשים (משרד החינוך))

מטרות

- התלמידים יימיינו עשרה משפטים מן הכתבה לשלוש קבוצות: רעיון מרכזי, פרט חשוב, פרט טפל – וינמקו כל מיון בהתאם לשאלה שהכתבה עונה עליה.
- התלמידים ינסחו ארבעה כללים לכתיבת סיכום (רעיון מרכזי בפתיחה, פרטים חשובים בלבד, ניסוח עצמי, קיצור).
- התלמידים יכתבו סיכום של כתבת הדבורים באורך שלושה–ארבעה משפטים בניסוח עצמי.
- התלמידים יסכמו טקסט מדעי חדש באורך של עד שליש מן המקור, ויבדקו את הסיכום מול רשימת הכללים.

מושגים: סיכום · רעיון מרכזי · פרט חשוב · פרט טפל · ניסוח עצמי

חומרים: הכתבה "הדבורים: קטנות בגודל, גדולות בחשיבות" (מובאת בסימולטור; עותק מודפס לכל זוג) · עשרה כרטיסי משפטים מן הכתבה · שלושה מדגשים בצבעים שונים · טקסט מדעי של כחצי עמוד מן היחידה הנלמדת בכיתה (למשל מתוך פרק האנרגיה) לשלב היישום · רשימת בדיקה "סיכום טוב" · מסך להקרנת הסרטון והסימולטור

מהלך השיעור לפי שלבי מעגל הלמידה

1. פתיחת המעגל – איתור ידע קודם **5 דק'**	*לעורר צורך: למה מסכמים, ומה ההבדל בין סיכום להעתקה.* 1. שואלים: "חבר החסיר את השיעור שעבר וביקש שתספרו לו בחצי דקה מה למדנו. מה תספרו, ומה תשמיטו?" 2. מקשיבים לשתי תשובות ושואלים את הכיתה: "מה היה חשוב בכל תשובה? מה היה מיותר?" 3. מציגים את שאלת השיעור ושואלים: "מה אתם משערים – איך מחליטים מה נכנס לסיכום?"
2. התנסות **13 דק'**	*קריאה ומיון לפני כללים.* 1. הזוגות קוראים את הכתבה על הדבורים ועונים בקצרה: "על איזו שאלה הכתבה עונה?" 2. מחלקים עשרה כרטיסי משפטים. מבקשים למיין לשלוש קבוצות: "הכי חשוב", "חשוב", "אפשר לוותר". 3. שואלים זוגות: "למה ויתרתם על המשפט על סבא של יונתן? הוא נכון – אז למה הוא לא נכנס?" ומכוונים לכלל: מה שעונה על השאלה של הכתבה – חשוב. 4. מקרינים את הסימולטור; הכיתה ממיינת יחד ובודקת את ההסברים. 🕹️ **סימולטור:** עיקר וטפל בכתבת הדבורים – מה הוא רעיון מרכזי, מה פרט שמסביר אותו, ומה פרט שאפשר לוותר עליו בסיכום? (בעמוד השיעור באתר)

3. המשגה **10 דק׳**	*המשגה: עיקר, פרט חשוב, טפל, וכללי הסיכום.* 1. נותנים שמות לקבוצות: רעיון מרכזי, פרט חשוב, פרט טפל – וכותבים את ההגדרות. 2. צופים בסרטון על סיכום טקסט (רעיון מרכזי וניסוח עצמי) ועוצרים אחרי כל שלב. 3. מנסחים יחד ארבעה כללים: (א) פותחים ברעיון המרכזי, (ב) מוסיפים רק פרטים חשובים, (ג) כותבים במילים שלנו, (ד) הסיכום קצר בהרבה מן המקור. 4. כותבים יחד על הלוח סיכום של שלושה משפטים לכתבת הדבורים, ובודקים אותו מול הכללים. **מושגים:** סיכום – כתיבה קצרה, במילים שלנו, של הרעיונות העיקריים והפרטים החשובים בטקסט. · רעיון מרכזי – מה שהטקסט כולו או הפסקה כולה רוצים להגיד; לרוב עונה על השאלה "על מה הטקסט?". · פרט חשוב – פרט שמסביר או מבסס את הרעיון המרכזי, ובלעדיו הקורא לא יבין אותו עד הסוף. · פרט טפל – פרט שאולי נכון ומעניין, אבל אינו נחוץ להבנת הרעיון המרכזי – ולכן אינו נכנס לסיכום. · ניסוח עצמי – כתיבת הרעיונות במילים שלנו, בלי להעתיק משפטים שלמים מן המקור. 🎬 **סרטון:** עברית-כיתה ז: סיכום טקסט: רעיון מרכזי וניסוח עצמי (לומדים בקלות) – youtube.com/watch?v=wn34TbjalN4
4. יישום – ביצועי הבנה **12 דק׳**	*ביצוע הבנה: סיכום טקסט מדעי חדש.* 1. מחלקים טקסט מדעי של כחצי עמוד מן היחידה הנלמדת (למשל על מקורות אנרגיה מתחדשים). 2. הזוגות מסמנים בשלושה צבעים: רעיון מרכזי, פרטים חשובים, פרטים טפלים. 3. כל תלמיד כותב סיכום באורך של עד שליש מן המקור (סופרים מילים) ובודק אותו מול רשימת הבדיקה. 4. שני תלמידים קוראים סיכום; הכיתה בודקת: האם הרעיון המרכזי בפתיחה? האם נכנס פרט טפל? **משימה:** סכמו את הטקסט המדעי שקיבלתם: פתחו ברעיון המרכזי, הוסיפו רק פרטים חשובים, כתבו במילים שלכם, ושמרו על אורך של עד שליש מן המקור. סמנו ✔ ליד כל כלל ברשימת הבדיקה.
5. סגירת המעגל – רפלקציה והערכה **5 דק׳**	*הערכה ורפלקציה.* 1. פותרים את השאלון. 2. שואלים שתיים משאלות הרפלקציה. 3. מזכירים שהכללים ישמשו בסיכום כל פרק במדע ובהיסטוריה. 📝 **שאלון** (7 שאלות) **ורפלקציה** – בדף לתלמיד.

התאמה לשונות

מתקשים	• למתקשים: הכתבה עם כותרות משנה ושאלה מנחה לכל פסקה; תבנית סיכום עם פתיחים: "הטקסט עוסק ב... חשוב לדעת ש... לכן...".
בינוניים	• לבינוניים: מיון עשרה משפטים, סיכום הכתבה וסיכום הטקסט המדעי החדש מול רשימת הבדיקה.
מתקדמים	• למתקדמים: לכתוב שני סיכומים לאותו טקסט – לקוראים בכיתה ג׳ ולקוראים בכיתה ו׳ – ולהסביר מה שינו; או למזג מידע משני מקורות קצרים לסיכום אחד.

מחוון

- ממיין/ת נכון לפחות 8 מתוך 10 משפטים ומנמק/ת לפי שאלת הכתבה.
- הסיכום נפתח ברעיון המרכזי.
- הסיכום כולל פרטים חשובים בלבד, בלי פרטים טפלים.
- הסיכום כתוב בניסוח עצמי ובאורך של עד שליש מן המקור.

רב-תחומיות

- מדע וטכנולוגיה: תוכן הכתבה הוא תוכן מדעי – האבקה ותפקיד הדבורים במערכת האקולוגית – והסיכום בשלב היישום נעשה על טקסט מן היחידה הנלמדת במדע וטכנולוגיה.
- מתמטיקה: בדיקת אורך הסיכום: ספירת מילים וחישוב היחס בין אורך הסיכום לאורך המקור (עד שליש).

תשובות השאלון: 1–ב · 2–ב · 3–א · 4–ב · 5–ב · 6–ב · 7–א

🐝 עיקר וטפל: מסכמים כתבה מדעית על הדבורים

שם _____ כיתה _____ תאריך _____

❓ איך הופכים כתבה שלמה לכמה משפטים – בלי לאבד את מה שחשוב?

🕹️ **בסימולטור: מה הוא רעיון מרכזי, מה פרט שמסביר אותו, ומה פרט שאפשר לוותר עליו בסיכום?**
איזה משפט נכון ומעניין – ובכל זאת לא נכנס לסיכום? למה?

_____

_____

🛠️ **משימה:** סכמו את הטקסט המדעי שקיבלתם: פתחו ברעיון המרכזי, הוסיפו רק פרטים חשובים, כתבו במילים שלכם, ושמרו על אורך של עד שליש מן המקור. סמנו ✔ ליד כל כלל ברשימת הבדיקה.

_____

_____

_____

📝 שאלון

1. מהו רעיון מרכזי?

◯ המשפט הראשון בטקסט תמיד ◯ מה שהטקסט כולו רוצה להגיד ◯ הפרט הכי מעניין

2. "לדבורת הדבש יש חמש עיניים" – האם להכניס לסיכום על חשיבות הדבורים?

◯ כן, כי זו עובדה נכונה ◯ לא, כי אינה עונה על שאלת הכתבה ◯ כן, כי היא מעניינת

3. מה ההבדל בין סיכום להעתקה?

◯ בסיכום כותבים במילים שלנו ובקיצור ◯ סיכום ארוך יותר ◯ אין הבדל

4. טקסט באורך 300 מילים. מה אורך מתאים לסיכום?

◯ 300 מילים ◯ עד 100 מילים ◯ 10 מילים

5. במה כדאי לפתוח סיכום?

◯ בפרט מעניין ◯ ברעיון המרכזי ◯ בשם הכותב בלבד

6. איזה משפט הוא פרט חשוב לסיכום על חשיבות הדבורים?

◯ דבש טעים עם תפוח ◯ פירות וירקות רבים תלויים בהאבקה של חרקים ◯ סבא של יונתן מגדל דבורים

7. מה הכי עוזר להחליט אם פרט חשוב?

◯ לבדוק אם הוא עונה על השאלה שהטקסט עוסק בה ◯ לבדוק אם הוא ארוך ◯ לבדוק אם יש בו מספר

🪞 רפלקציה

מה למדתי היום על כתיבת סיכום?

_____

איך החלטתי אם פרט חשוב או טפל?

מה היה לי קשה לוותר עליו, ולמה?

באיזה מקצוע אשתמש בכללי הסיכום בשבוע הקרוב?

מה עוד הייתי רוצה לדעת על הדבורים?

אני יכול/ה...	בטוח/ה	כמעט	עוד לא
אני יכול/ה למצוא את הרעיון המרכזי בטקסט מדעי.			
אני יכול/ה להבחין בין פרט חשוב לפרט טפל ולנמק.			
אני יכול/ה לכתוב סיכום קצר במילים שלי.			
אני יכול/ה לבדוק את הסיכום שלי מול רשימת כללים.			